

valamint egyenjogúságunk törvénybe iktatása terén. Azt is, hogy a nemzetiségek teljes egyenjogúsítását a CSEMADOK KB nyilatkozata alapján tartjuk megvalósíthatónak. Bízunk abban, hogy a progresszív erőkkel karöltve a CSKP vezetésével sikerül megoldanunk az előttünk álló közös feladatokat, a nemzeteknek és nemzetiségeknek [a] proletár internacionalizmus szellemében történő egyenjogúsítását, s beteljesül mindannyiunk vágya: a Csehszlovák Szocialista Köztársaság felvirágzása.

A CSEMADOK JB vezetősége Losonc

FKI, Csemadok irattára, rendezetlen iratok, Rezolúciók 1968, géppel írt másolat

9

Bazin, 1968. március 30. A dél-szlovákiai szlovákok 38 fős képviselőtételének tanácskozásán elfogadott határozat, amely aggodalmát fejezi ki a Csemadok tisztségviselőinek nyilatkozatai miatt, s a dél-szlovákiai szlovákok érdekeinek védelmére szólítja fel az illetékes szerveket.

Zástupcovia Slovákov z južného Slovenska zišli sa dňa 30. III. 1968 na porade, aby prerokovali niektoré najpálčivejšie otázky ďalšieho kultúrneho a národného rozvoja Slovákov na južnom Slovensku. Vrele a spontánne sa hlásime k obrodnému procesu v celej našej vlasti, ktorý začala a vedie KSČ.

Zvlášť vrelo vítame návrat k zásadám Košického vládneho programu, v zmysle ktorého sa znovu nastoľuje správne riešenie národnostnej otázky. Tak ako sa deformoval národný život Slovákov v mnohých smeroch, obzvlášť výrazne bol postihnutý na južnom Slovensku – tak pokiaľ ide o pôvodných, ako aj prisťahovaných Slovákov najmä potom, keď z verejného a politického života boli odstránení tzv. slovenskí buržoázni nacionalisti, súdruhovia Clementis, Husák, Novomeský, Okáli¹³⁰ a ďalší. Dôsledky toho obdobia sa výrazne prejavili v tom, že mnohí pokrokoví Slováci, u ktorých sa prejavovalo výrazné národné povedomie, boli odstránení z politických, hospodárskych a verejných funkcií, mnohí boli prenasledovaní, väznení, zaraďovaní do pracovných táborov atď. Zatiaľ čo pre občanov maďarskej národnosti vznikol kultúrny spolok Csemadok a tým sa im dali možnosti rozvíjať ich národný a kultúrny život, po obmedzení zákonných práv Matice slovenskej, najmä po zrušení jej miestnych odborov, Slováci na južnom Slovensku nemali možnosť organizovať si svoj národný a kultúrny život. Tak vznikla situácia, že Slováci z južného Slovenska v značnom množstve migrovali do iných oblastí republiky, časť sa ich odnárodnila a tento odnárodňovací proces trvá, žiaľ, aj v súčasnosti.

130 Vladimír Clementis 1952-ben államellenes összeesküvés vádjával halálra, Gustáv Husákot, Ladislav Novomeskýt és Daniel Okáli¹³⁰t 1954-ben szlovák burzsoá nacionalizmus címén több éves börtönbüntetésre ítélték.

V oblasti školskej politiky vyvinula sa priam paradoxná situácia, že deti zo slovenských rodín v mnohých prípadoch nemali a nemajú možnosť získať základné vzdelanie v materinskej reči. Na slovenských školách i v predškolskej výchove vyučuje veľa učiteľov maďarskej národnosti, ktorí sami plne neovládajú slovenčinu. Obdobná, ba azda ešte horšia je situácia v osvetovej politike. Najvyššie slovenské orgány starostlivosť o Slovákov na južnom Slovensku hriechne zanedbali.

V tomto období s veľkými obavami sledujeme tendencie, ktoré sa prejavujú u niektorých funkcionárov Csemadoku i v časti maďarskej tlače v Új Szó rôznymi článkami uverejňovanými najmä od 15. III. t. r.

Toto svoje stanovisko si dovoľujeme podpísať niekoľkými citátmi z rozhovoru so s. Lőrinczom o národnostnej otázke uverejneného v denníku Új Szó dňa 27. III. 1968.¹³¹

„...nás sa v r. 1918 nepýtali, kde sa chceme pripojiť, my sme sa nepripojili dobrovoľne k ČSR, nás sem pripojili...“; „...ak sme neboli spokojní so svojim osudom, nech zato nesú zodpovednosť tí, ktorí to spôsobili...“; „...my nie sme zodpovední len sami za seba, ale za jeden národ a osud budúcich pokolení...“; „...my považujeme za dôležité to, aby boli utvorené mocenské orgány ako súčasť celoštátnych vládnych orgánov na princípe samosprávnosti...“, atď.

Tieto ako i mnohé ďalšie okolnosti nás nútia k tomu, aby sme žiadali:

1. Podrobne preskúmať celkovú situáciu na južnom Slovensku v oblasti národnostnej, kultúrnej a školskej politiky. Tento prieskum by malo uskutočniť Povereníctvo kultúry a informácií, Povereníctvo školstva, Sociologický a Historický ústav SAV, Osvetový ústav a Matica slovenská. Výsledky tohto prieskumu prerokovať v Predsedníctve ÚV KSS, v Predsedníctve Slovenskej národnej rady a urýchlene prijať príslušné opatrenia na zlepšenie situácie.

2. V súvislosti s pripravovaným zákonom o Matici slovenskej žiadame vrátiť tejto inštitúcii, ktorá má našu plnú dôveru, jej pôvodné poslanie na poli šírenia národného povedomia kultúry a osvety – osobitne Slovákov v národnostne zmiešaných oblastiach. Už pred prijatím zákona žiadame osobitným výnosom povoliť zakladanie miestnych odborov Matice slovenskej a začať vydávať časopis Slovensko. Súčasne žiadame postaviť do čela Matice slovenskej skutočných predstaviteľov záujmov Slovákov a vrátiť jej v plnom rozsahu starostlivosť o zahraničných krajanov, to značí aj v socialistických krajinách. Preniesť na Maticu slovenskú kompetenciu, ktorá pripadala Československému ústavu zahraničnému v starostlivosti o zahraničných Slovákov.

3. Súčasne s pripravovanou novelizáciou zákona o národných výboroch žiadame, aby tento novelizovaný zákon dával záruku, že občania slovenskej národnosti, žijúci v obciach s maďarskou väčšinou, boli v každom ohľade plnoprávnymi občanmi tejto republiky a aby boli náležite zastúpení v národných výboroch.

4. V rokoch 1946–1948 sa vrátilo do Československa asi 96 000 Slovákov z Maďarska.¹³² Tento návrat sa uskutočnil podľa dohody uzavretej medzi Československom a Maďarskom v roku 1946. Dohoda bola v súlade s Košickým vládnym programom. Časť Slovákov sa vrátila i z Juhoslávie, Rumunska, Bulharska a z iných krajín.

131 Lásd a 6. sz. dokumentumot.

132 A Magyarországról Csehszlovákiába áttelepült szlovákok száma szlovák adatok szerint is csupán 71 787 volt. (SNA, ÚV KSS, 2195. k., 521/5.)

Slováci, ktorí sa v týchto rokoch vrátili do Československa, majú ešte i v súčasnosti svoje špeciálne problémy národné, kultúrne a osvetové. V rokoch, keď sa mnohé otázky slovenského národného života deformovali, deformoval sa i názor na návrat Slovákov do Československa. Sme pevne presvedčení, že tento návrat bol historicky a národne odôvodnený a znamenal vlastne návrat časti Slovákov, ktorí sa od 18. storočia sťahovali zo Slovenska na Dolnú zem.

Špecifickosť problematiky Slovákov, ktorí sa vrátili do Československa, bola vyjadrená spočiatku i tým, že táto časť národa mala zástupcov vo volených slovenských národných orgánoch. Aj keď mnohé otázky slovenských repatriantov sú dnes už totožné s problematikou ostatných občanov, predsa je tu celý rad špecifických otázok, ktoré nás oprávňujú k tomu, aby sme žiadali ich zastúpenie vo volených orgánoch Slovenskej národnej rady.

5. Žiadame Predsedníctvo Slovenského výboru Zväzu protifašistických bojovníkov, aby v rámci pripravovanej rehabilitácie účastníkov zahraničného odboja dôsledne riešilo aj rehabilitáciu Slovákov, odbojárov, prisťahovaných zo zahraničia.

6. Žiadame Povereníctvo kultúry a informácií legalizovať činnosť nášho prípravného výboru, poskytnúť mu finančné prostriedky, umožniť mu rokovať v zastúpení Slovákov z južného Slovenska dovtedy, kým štátne orgány nezabezpečia riešenie týchto otázok vo svojej kompetencii.

Dúfame, že kompetentné orgány: ÚV KSS, Slovenská národná rada a slovenské výbory spoločenských organizácií, ako aj ďalších inštitúcií, sa priaznivo postavia k týmto našim požiadavkám.

Účastníci porady o riešení aktuálnych otázok kultúrneho a národného života Slovákov na južnom Slovensku

Rofnícke noviny, 1968. április 4. 1., 4. p.

Összefoglalás: A dél-szlovákiai szlovákok képviselői 1968. március 30-án tanácskozássra jöttek össze abból a célból, hogy további kulturális és nemzeti fejlődésük legégetőbb kérdéseit. A szlovákok nemzeti élete az ún. szlovák burzsoá nacionalisták eltávolítása után, különösen Dél-Szlovákiában jelentősen deformálódott, s amíg a magyarok részére megalakulhatott a Csemadok, a dél-szlovákiai szlovákoknak a Matica slovenská helyi szervezeteinek felszámolása után saját nemzeti és kulturális életük megszervezésére. A szlovák családból származó gyermekeknek gyakran az alapfokú anyanyelvi művelődésre sincs lehetőségük. Nagy aggodalommal követjük a Csemadok tisztségviselői által március 15-e óta közzétett nyilatkozatokat, melyek a következő kívánságok megfogalmazására kényszerítettek bennünket: vizsgálják meg a dél-szlovákiai helyzetet, a Matica slovenská kapja vissza eredeti küldetését, a szlovákok kapjanak képviselőket a nemzeti bizottságokban, a Magyarországról és más államokból áttelepült szlovákok kapjanak képviselőket az SZNT választott szerveiben, a külföldi ellenállás résztvevőinek tervezett rehabilitálása során oldják meg a szlovák repatriánsok rehabilitálását is, s legalizálják a dél-szlovákiai szlovákok előkészítő bizottságának tevékenységét.